

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj *VIII.*

V sredo 17. maliga travna (aprila) 1850.

List *16.*

Kermo brez ognja skuhati.

Ljudje so nekdej vsako reč, kakor jim je jo Bog dal, rabili; takó so smukali klasje, in zernje zobali, takó so se oblačovali v kože, kakoršne so dobili, in so ko medvedi, v berlogih stanovali. Po malim so se zvedli, de jim je Bog verh tega vsega, kar jih živiti more, še tudi um in pamet dal, in so jeli božje stvarí si pripravni narejati. Jeli so se ognja in vode, zraka in zemlje posluževati, in jih v svoj prid obračati. Takó so med drugimi rečmi tudi znajdlí mlin, so se učili jedi kuhati, in si iz moke kruh, in lepe bele pogače napravljati. — Naučili so se clo, še ni davno, sopar in nebeški ogenj — vzrok strašniga bliska in groma — svoji službi podvreči. Ni li to bilo prav? — Ali bi pa ne bilo prav, de bi tudi kmetje um in pamet, ki je jo Bog njim dal, k svoji časni sreči ravno takó kakor k večni obračati se učili. Naj to taji, kdor more!

Bog je nam živino stvaril, de bi nam služila. Konj in vol, krava in ovca, svinja in koza, vse te živali so nam pokorne, so, takó reči, naši tovarši v posvetnim življenju, in nemogoče bi nam bilo, brez njih obstati. Al ni naša dolžnost z njimi lepo ravnati, za nje skrbeti?

Nočem oponoviti lepih nauk, ki jih nam že sveto pismo v tem ozíru daje, nočem razjasniti krepkih besed s. duha: „pravičnemu se tudi živina smili“, nečem razlagati: kakó gerdo in neumno je, živino kleti, in pretepati, in kakó vsaka taka kletvica na zlobniga pretepavca nazaj pade; le to bi rad opomnil: kolikor pametnejši bi kmetje svojo živino, zlasti goveda kermi morali, ako bi sami sebi dobro hotli. Ne le po Primorskim, tudi v drugih krajih ljube Slovenije, se kerma živini podlaga, kakoršno jo narava podeli. Slama ali seno se v jasli verže, kakoršna je; živina zbera, dosti razmeče, potepta in v gnoj spravi. Malo bi bilo v tem reči, ko bi kerme dosti bilo; pa kakor je neki bogat deček, ki je v prvi mladosti kruh zmetaval in pomerančinove oblupe drugimu v obličje luskal, po nekoliko lét drobtince poiskoval, in lupine, ki so po tleh ležale, de bi se nasitil, poberal; tako se tudi takim ubogim kmetam, in njih živini godí. Zató mora vsakiga serce boleti, ki takó nespametno kermenje še današnji dan vidi, kér je za kermo velikokrat zlo terda. Umniši kmetovavci so slamo in seno rezati jeli, in veliko so že s tem prihranili. Nekteri rezanco poparijo, drugi, zlasti večí posestniki, ki iz slame tudi dober gnoj napravljati znajo, še rezanco namakajo, nekoliko soli, tudi otrobov ali mekin pridenejo, in takó za živino pičo napravijo, ki se do zadnje trohe in takó pozoblje, de se skora nobena bilka ne pogubi. Dosti jih je, ki zlasti kravam, tudi kuhane klaje dajejo; kar je gotovo še boljši, tode tudi drajši pride. G. Radizza, iz Gorice je sledeči način, kermo za živino zgodnje in

brez ognja skuhati prepisal, ki se nam zvestiga prevdarka vreden zdi. „Ko se mokro seno, ai mokra slama zloži, se lahko ugreje, večkrat tudi vname. To ni kmetam nič noviga, ali bi se pa ne moglo v njih prid obrniti? Prav lahko! Saj s tem pač narava sama kaže, kako bi se kerma brez ognja kuhati dala. Napravi v hlevu štiri lesene posode; vsaka naj toliko krompirja ali pesja, in zrezane slame ali drobniga sena derži, kolikor je klaje na dan živini treba. Posode naj bodo po priméri glav večí ali manjši, saj bolj visoke ko široke in odperte. Korunja ali pesja kernuta naj se kolikor ga je na dan treba, dobro očisti, drobno zreže, in s potrebno slamo in s senam zmeša. Vsaka žitna slama je zato dobra; tode se mora tudi zrezati, saj na debelo, in z vodo toliko poškopiti, de se navlaži. Ta zmes se zdaj dene v posode, pa naj se tudi proti potlači, takó de se terdno zleže. Posode ostanejo odperte. Pozimi se, tako napravljena piča v tréh dneh takó ogréje, de je korunje in pesje kuhano, in kerma takó godna, de se naj živini poklada. Rada jo bo takó sogreto pojedla. Slama takó zmehčana, se ne bo odbirala; marveč tudi bolj teknula, in živina se takó lepo redila, de se ji bo kmalo poznalo. Kdor je spervič tri ali štiri posode zapored in vsak dan eno za drugo takó napolnil, bo, ko se je ta klaja kermi začela, dan na dan spraznjeno spet nakidal, in takó zmiraj pripravno pičo za svoje govéda imel.*). Tudi ovcam bo prijetna in zdrava. Poleti se bo prej vgréla ko pozimi; vreme to s seboj prinaša. Paziti se pa mora, de ne ostane več časa v posodi, ko ga je treba, da se korunje al pesje zmehča.

Pokropljena rezanca in seno se tudi brez korunja ali pesja ugrejete, in živini vžélno pičo date. Tode se more opomniti, de k poškopljenju je le clo malo vode treba, le toliko, de k taki kuhi napravljena kerma, bodi si slama, ali seno, ali zmes bo nekoliko vlažna, in kuha se bo po redi opravila. Preveč vode bi jo le zadrževalo, tudi clo zabranti moglo.“ Tako g. Radizza. Le nekatere besedice še perstavim. Arabski konji so berzni, urni, lepi — in svojimu gospodarju do smerti zvesti. Ali veste zakaj? Arabec, poldivjak, svojiga konja ljubi, ga čedi, varuje, oskerblja, in raji sam gladuje, kakor de bi ljubo živinče stradati vidil. Njegovo kluse je vse njegovo premoženje, vse njegovo blago — to on vé. Ako bi naši kmetje to premislili, in prav spoznali, bi gotovo konjarje, volarje, in kravariče skerbno zbirali; varčlivo na njih opravke gledali, in za svoje živinčeta o pravem času dosti dobre kerme perskerbeti ne zanemarili. Njih prid to terja. Kaj si more kmet z burno in slabo živino pomagati?

*) Mislijo nekteri, de bi prav bilo, v posodi nekaj zgrete kerme, ko kvas pustiti.

Revež terpi z njo vred, in se moti ako misli, de s takim terpljenjem si nebesa služi. — Lenuh, ki je, je svojih rev sam kriv, in bo še odgovor dajal večnemu Sodniku, ko zanikerni hlapec, ki je svoj talent zakopal, namest de bi ga bil na obresti razposodil. Pervi pogoj dobriga kmetovanja je lepa reja živine; kmet, ki tega ne razume, naj gre rakom žvižgat.

(Jadranski Slavjan.)

Splošno razjasnjenje zastran davšin, ktere bi imele nehati brez odškodovanja.

Ukaz 12. septembra 1849 §. 9. podeli deželni komisii pravico skleniti, ali ni morebiti še kaj pod drugimi imeni obstoječih davšin, ktere se imajo po odločbah postavbe 1. septembra 1848 in patenta 4. marca 1849 za davšine brez plačila odpravljene, spoznati. Kér deželni komisii vse davšine še niso znane, je distriktnim komisijam naloženo, pri opravljanju svojih opravil lastnost vsake davšine na tanjko presoditi in posebno na to gledati: zakaj de je prvič vpeljana bila. De bi te komisijske opravila polajšali, podamo sledeče razjasnjenje v presodbo.

Razun v ukazu 12. septembra 1849 omenjenih davšin bi imele še brez odškodovanja nehati:

1. Vse odrajtvila, ktere so že po poprejšnih postavah overžene bile. Take so desetina od čebel, ktera je bila že po patentu 8. aprila 1755 §. 7. odpravljena; — maje (Maibäume) so bile tudi že v mnogih postavah prepovedane, zato, kér je postavljanje maj borštam zavoljo pokončanja drevja škodljivo.

2. Odrajtvila rib, rakov, polžev, polhov, kun (Marder, edle Marder, Steinmarder), kreguljev (Sperberhühner), gób, divjiga sadja, kostanja, ježic, želoda, polhoviga denarja (Bilichgeld) — i. t. d. Patent 4. marca in ukaz 13. septembra 1849 le imenujeta natorne odrajtvila od kmetijskih pridelkov za odškodovanje, med ktere se gôr imenovane živali in zemljišne sadja ne morejo šteti, torej tudi ne odškodovati.

3. Vsi obertnijski pridelki raznih imén, namreč: kerčmarski denar (Tafferngeld), grés, ječmenova kaša, ajdova kaša, zmes, (Mühlgemische), olje, sir, skuta, pogača, škafi, pepél, vosek, trala za sekati (Hackstock), suhe jabelka in hruške, goveji jeziki (Rindzungen), pleča ali gnati, platno, kruh, pirhi, klobase, skorne iz klobčine, volna i. t. d. Že iména téh odrajtvil dokazujejo, de ne izvirajo iz zaveze podložitva, ampak de so bili večidel iz osebniga podložitva, iz gospóskine sodne oblasti in iz politiskiga oskerbníštva vpeljani. Posebno moramo opomniti, de so gospóske nekđaj privoljenja za obertnije delile, in si zato kako odrajtvalo obertnijskih pridelkov izgovorile, kakor pri mlinarjih, ki so zavoljo mlinarstva zmes, kašo i. t. d. odrajtvali. Take mlinarske odrajtvila je že ukaz notranjo-avstrijskiga poglavarstva 9. decembra 1789 pod številko 5334 overgel.

4. Vse odrajtvila zavoljo foktijskih pravic (Vogtheyrechte). Take odrajtvila so bile zastran foktijskiga varstva vpeljane, in kér je to varstvo že davnej nehalo, kmet pa že dostikrat primoran bil, sam sebe varovati, je prav, de nehajo brez plačila. Take odrajtvila so: foktijski denar (Vogtheygeld), foktiško žito, kakor pšenica, ječmen, rež i. t. d. (Vogtheygetreide), foktiške kokoši, foktiško predivo, foktiški kopuni, foktiške jagneta, denar za foktiške derva (Vogtheyholzgeld), foktiška služba (Vogtheydienst) i. t. d.

5. Vse odrajtvila zastran selskiga gospodarstva (Dorfherrlichkeit). To gospodstvo je obseglo varstvo na semnjih in žegnanjih, volitev in poterjenje županov i. t. d. Med take odrajtvila se štejejo vavptška pra-

vica (Amtmannshafer), davk za volitev župana (Richterwahlgebühr), varstvin denar za seljša (Schutzgeld von Ansiedlungen), štantni denar na semnjih in žegnanjih (Standgeld), dvorni denar (Hofschilling) i. t. d.

6. Davšine za ceste bi imele tudi nehati brez odškodovanja, zato ker je popravljanje cestá dolžnost soseske. Kar pa brodovine in mostovine zadene, je bilo že govorjeno.

(Konec sledi.)

Sadjoreja v Kočevju.

Kdor sploh Kočevsko kamnito, pusto in nerodovitno zemljo pozná, in vé, de mora več kot trideset jezerov prebivavcov preživiti, se ne bo čudil, de morajo pridni Kočevjarji s svojimi težkimi krošnjami po mestih, terjih in vaséh križem svet hodit, in z mnogoverstnimi kupčijami kruha iskat, kteriga od svoje nerodovitne in za toliko ljudi tudi premajhine deželice ne morejo dobiti.

Kočevjarjev posebna lastnost je pridnost. Dokler možki po ptujih krajih kervave denarje služijo, obdelujejo domá pridne ženske svojo borno zemljo, ktera se kakor mačoha vonder včasí tistim dobra skaže, ki se je pridno deržijo. Sploh je Kočevska zemlja res nerodovitna; posebno za sadje, ktero le tú in tam kaj prida prinese. Vender tudi na Kočevskim ne manjka pridnih sadjorejcev. Sebi, svojim sosedam in nastopnikom vsaj nekoliko živež pomnožiti in prihodke zboljšati, si mendetežko kdo po Kočevji toliko s sadjorejo prizadeva, kakor Andrej Kozler na Kočevski Reki, gruntar in mlinar pod hišno številko 60. On je že pred več leti lepo vertno šolo napravil, in jo z mnogoverstnimi žlahtnimi drevesci napolnil. V njegovi vertni šoli se najdejo mnoge pleména žlahniga in imenitniga sadja, ne le domačiga, ampak tudi ptujiga, postavim, visoke drevesa, pa tudi pertlikovci. On si ni pa le za-se lepe verte zasadil, in puste kraje z drevjem napolnil, ampak skorej celi Reški okolici veliko sadniga drevja zaredil, in ga s cepljenjem požlahnil. Ta pridni vertnar in zares hvale in posnemanja vredni sadjorejci scer še ni ud naše kmetijske družbe, in tudi svetinje, pridnim sadjorejcam namenjene, še ne nosi na persih, gotovo pa zavolj svojih velikih zaslug v vertnaríi in sadjoreji oboje zasluži. Naj bo tedej ime verliga možá drugim imenitnim sadjorejcam naše ljube krajske dežele prišteto. *)

V Getenici 8. aprila 1850.

A. Namre.

Popis Cerkníškiga jezera na Notrajskim.

(Dalje.)

Spomina vredni ste še postranski votlíni Uranja Jama in Suha Doljca.

Uranja Jama za zadnjim jezeram med otoškim Oberham in Bubnarcama je ponosno stoječa pečína, kjer senca ljubitelja naravske lepote o poletni vročini k počitku na mahovo klop kar mično in ugodno vabi. Scer Uranja Jama uljudno sprejémlja gostí, in jim pod kamnito streho s hladno, kakor vledenec čisto vodo streže, — ali kakor hitro se množica jezerskih votlín zdrami in začne jezeru natakati, tudi Uranjo-jamska natakerca serdito gostvavce, ako nočejo utopljeni biti, požene, in le jezeru, milčiku svojimu, vso pazljivost z obilnim natakanjem nakloni.

Druga imenitna postranska votlína je Suha Doljca ravno jezerski vasi nasprot. V njo se kakih osemdeset sežnjev nekoliko navzdol in v nekterih krajih zavoljo

*) Prihodnja podružnica v Kočevju gotovo ne bo pozabila pridnih mož svoje okolice po vrednosti priporočiti. Vred.

nizkiga nadstropja s sključenim životom gré, dokler se do male ravnice pride, kjer čista hladna voda stoji, ki je scer dobriga, vender menj prijetniga okusa, kot una v Uranski Jami. V tem nikdar od sonca razsvetljenim kraju, v kteriga se s svečami ali bakljami gré, se sliši čudo milo žvenkljanje, ki se dobro ubranimu, iz kake daljave ljubo donečimu zvonanju lepo vprilicuje. *) Morebiti de ravno voda, ki na ravničici pri koncu jame stoji, v kakšne tamnite globočine curlá in napravlja to prijetno brenkanje; Steinberg pa misli v svojim popisu, de tukaj nekaki podzemeljski potok in scer dalječ pod hribam memo teče in tako žvenkljanje napravlja.

(Dalje sledi.)

Lloydov dopisnik p in njegova stranka.

Pravicam slovenskiga naroda protivni dopisnik p iz Ljubljane je unidan po stari navadi v Dunajskim časopisu, „Lloyd“ imenovanim, spet toliko laži in toliko hudobniga natolcevanja na vse strani nakopičil, de za dolžnost spoznamo, celo pismo dopisnika p, neutrudljiviga zastopnika svoje stranke, bravcam „Novíc“ v poslovenjeni besedi na znanje dati.

Poštenost nam ne dopusti, s takim človekam, ki je že toliko nesramnih laži iz Krajnske dežele svetu oznanil, se pravdati, zatorej smo že zdavnej v „Novicah“ rékli, de se nikdar več ž njim ne bomo pečali. Kér je pa v dopisu od 30. sušca spet toliko črniga žolca čez mnoge naprave naše domovine razlil, smo dolžni, enkrat celo njegovo pisarijo Krajncam in sploh Slovencam, od konca do kraja, na znanje dati, de bojo vsi poznali dobriga prijatla! Po tem bomo od verste do verste dokazali in razjasnili njegove laži in zvijače, de bojo braveci sami razsodili: kaj je resnica, kaj je laž.

Poslovenjeno se to pismo takóle glasi:

Iz Ljubljane 30. sušca.

„p. Včerej smo dvojen praznik odrešenja obhajali, namreč smert našigazveličarja in pa „Slovenije“, ktera je bila s svojim včerašnjim listam pokopana. „Od mertvih nič;“ če bo pa, kakor obeta „Slovenija“ kadaj zopet vstala, naj po izgledu nebeškiga učenika, prinese bandero mirú in ljubezni seboj. Med tem bi utegnil se nje duh v njeni sestri „Novicah“, obderžati, ktere je c. k. kmetijska družba na noge spravila, in ktere so svojim bravcam za pirhe novico prinesle, de so volitve na Francoskim rudeče bile in de v Estrajhu takó imenovani „dobromisleči“ sreberni denar zakopan imajo. To bode posebno kmete slišati veselilo, zató kér gré govorjenje, de imajo oni in duhovni po deželi nar več srebernine v svojih skrinjah spravljene; naj se tedaj varjejo, de ne bodo, kakor takó zaznamovani „dobromisleči“ obropani.

Ljubljanski nemški časopis začinja vabivniši, pa tudi nekako ojestrejši postajati. To zadnje veljá soseben v poslednjih listih od nekiga sostavka, v kterim središni odbor kmetijske družbe tukajšnji hranilnici njene pregreške odkriva in ji očita, de ni hotla kmetijski družbi na zemljiše, ktero še popolnoma šest oralov ne obseže, 4000 gold, posoditi, ampak je terjala še več

poročstva za posojilo. — Zastran tega pričakujemo še odgovora hranilnice; to pa že zde vemo, de kmetijska družba, kar premoženje vtiče, se ne znajde v nar boljših okolišinah. Zakaj je pustila iz rok lastnino „Novíc“, ktere bi ji bile pri dostojnim ravnanju lahko 1000 gold. dobička na léto vergle in jih je prepustila svojimu tajniku in tiskarju brez plačila, ktera sta jih, se vé de, berž ko ne iz goliga domorodstva(?) prevzela. Pretresovavno razjasnjenje gospodarstva kmetijske družbe od tega časa, kar „Novíce“ izhajajo, bi bilo gotovo vsacimu znamenivo.

Ne morem se zderžati, de bi prostorčika besedam gospoda ministra pravíce od 31. oktobra p. l. tukej ne privošil, zató kér moje domorodce zadevajo; takó se glasé: „V moritvi in poboju stoji Krajnska dežela, v kteri se imenovanih hudobij med vsimi hudobijami 12 od sto pripetí, na prvi stopnji. Tudi ne eden tistih junakov, kteri imajo ljubezen do domovine ali do slovenskiga naroda, vedno na popirju in v ustih, se dosihmal še zmenil ni, de bi bil ta madež le količkaj izbrisal ali saj zagernil, akoravno niso Krajnci ne pesoglavci ne razbojniki, ker pri njih so žalibog! pogostne ubijanja večidel žalostni nasledki pijanstva; kar se Krajncu očitati zamore, je, de pri bokalu vina serčnosti iše; če le kej maliga v glavo dobí, ni, kakor drugi narodi, židane volje, ampak on začne zabavljati in se pretepati, in dopernaša hudodelstva, kterih bi trezen nikoli ne bil dopernesel. Ljudski pisavci, učeni, častiti duhovni in vi vsi, ki pravite, de ste za blagor krajnskiga ljudstva vneti, tukej začnite ljudstvo omikovati in zaslug boste imeli pred Bogam in ljudmi več, kakor po tisti poti, ktere ste se doslej za povzdigo narodstva deržali.

Nek dopisnik iz Ljubljane oznani časniku „Wanderer“, de je bilo k napovedanemu prvemu zboru kmetijske podružnice Ljubljansko-Verhniške 13. marca takó malo udov skupej prišlo, de so se mogli pomenki zbora opustiti. Nek ud podružniškiga odborstva zagovarja scer prostoserčno v „Novicah“ ta primerik s tém, de pravi: de udje niso povabila prav razumeli, mi pa smo od več strani zvedili, de se udje zató niso tega zbora vdeležiti hotli, kér se je jela kmetijska družba slovenskiga razploda (slovenische Propagande) poprijemati.

Zastran predloga, ki ga je „Südslavische Zeitung“ zastran Porusenja storila, so se ljudje tukej smejali, le tisti ne, kterim ta misel že več lét po glavi blodi.

H koncu Vam moram še naznaniti, de bo v Gorici 1. prihodnjiga mesca slovensko društvo nehalo. Tukej v Ljubljani se še derži, akoravno slabo; tukej je pa tudi gnjezdo Slovincov.“ —

Tako govori dopisnik p.

Mi si nočemo zastopništva „Slovenije“ prisvojiti, in čeravno nismo bili v vsim edinih misel s svojo sestro „Slovenijo“, pa vunder radi očitno spoznamo, de se je krepko potegovala za pravíce slovenskiga jezika in de nikdar ni več terjala, kakor kar nam je po vstavi zagotovljeniga. Ali so „Novíce“ duh „Slovenije“ podedovale ali ne, to gré le tistim razsoditi, kteri vedó, de „Novíce“, ki so že 5 lét pred „Slovenijo“ na svitlo hodile in marsiktero grenjko uro natolcevanja pred „Slovenijo“ doživele, niso potrebovale „Slovenije“, de bi bila ta „Novicam“ še le slovenskiga duhá vdahnila. „Novíce“ so samostojno vseskozi svojo pot hodile in niso nikdar po vetru plajša obračale. Če so nekterim premalo ojestre, niso to iz nobeniga družiga vzroka, kakor zató, kér ne smejo pozabiti, de vse, kar je za ugodne in učene politikarje, ni za bolj prostiga braveca, v kteriga rokah se mnogo „Novíc“ znajde, in kér smo tudi gotovo prepričani, de prevelika sila dostikrat več škodje, kot hasne. „Novíce“ imajo visoki namen za omiko slovenskiga ljudstva in za poboljšanje njegoviga blagostanja na vse strani

*) Kdo bi se nadjal, v tem samotnim kraju, kjer se razun počasniga curljanja kapljic družiga nič ne sliši, pritjetne nebeške glase zavzeti, kakor de bi iz rajskih krajev v ta podzemeljski hram prizvoneli? Nikdar ne bom pozabil veličastnih občutkov, ko sim v družbi treh gospodov to jamo vperveč obiskal. Na rečenim kraju smo zaslišali neizrekljivo milo žvenkljanje, sladkost zaslišanih glasov nas je takó omamila, de smo enaki okamnjenim podobam obstali in mili glas poslušali. Škoda le, de smo bili potni v prehladno sobico prišli, kjer večniga mojstra krasna godba igra; scer bi bili lahko delj časa svitlobe danú pogrešali.

skerbeti: tega stanja niso nikdar izpred oči spustile in ga nikdar ne bojo. Iz ravno téga naména morajo „Novice“ tudi v zadévah jezika počasi naprej postopati, de ne strašijo brave z nerazumljivostjo visokih ali njim neznanih besedi, kér s takim ravnanjem bi se merzilo prostimu braveu branje. Vse drugo je za učeno množico, vse drugo za ljudstvo pisati, dokler ni v šolah podloga tistih pravil narejena, ktere nas peljejo k bolj izobraženimu ilirskimu jeziku. Naj pika ta ali uni na „Novice“ — to nas ne žali, kér smo si svesti, de samostojno in neodvisno tisto pot gremo, ktero je večina Slovincov poterdila, in de samostojnosti nikdar ne bomo zatajili. Praviga se bomo vedno držali in vstavne svobode.

Scer pa dopisnik *p* ne duha „Novic“ ne „Slovenije“ presoditi ni v stanu zato, kér je gotovo, de slovenski jezik le tolikanj zna, de kervavo pot potí, če bi mogel vselej celi list prebrati. Taki sodniki so mojstri skazi, ki k večimu le „Novičarja“ beró: ali kaj osoljeniga prinese ali ne? Kdor hoče duh Novic poznati, mora cele brati, kar dopisnik *p* gotovo ni v stanu.

Kakó hudobno je zavil in popačil dopisnik *p* novico od novih volitev na Francoskim in zakopaniga srebra! „Novice“ prinesó vsak teden ob kratkim nar imenitniši prigodbe celiga sveta, kakor vsi drugi ljudski časopisi noter do Hans-Jörgelnove „Volkszeitung“. Kar je vsim drugim pripušeno, bo le „Novicam“ prepovedano?! In — ali sami Slovenci ne smejo zvedeti, kaj se na Francoskim kuha?

Na dalje očita dopisnik kmetijski družbi, de je Krajski hranilnici njene pregreške odkrila, in se že naprej veseli, če ji bo hranilnica zato levíte brala. Kmetijska družba je odkritoserčno hranilnici svoje vošila razodela, kakó naj bi ravnala, de bi deželi še v večí prid bila, kakor je že dozdej bila. De ji bo hranilnica očiten odgovor dala, pričakuje družba kmetijska, zato ji je tudi očitno pisala, kakor se piše tudi narodski banki in drugim napravam. Čez očitne naprave naj se očitno govori, se vé de v spodobni besedi; takó pridemo v vsim naprej.

Ni res, kar dopisnik *p* pravi, de hranilnica ni hotla družbi 4000 gold. za izdelovanje kovaške in živinozdravniške šole posoditi; hranilnica, kakor je od konca do kraja v Ljubljanskim nemškem časopisu razločno zapisano stalo, je bila pri volji 4000 gold. posoditi, pa pogodbe niso bile družbi všeč.

Ni res, kar dopisnik *p* piše, de je hotla družba za te 4000 gold. le zemljiše na Poljanah zastaviti, ampak zemljiše z vsimi poslopji vred, kar je hranilnica sama na 7000 gold. vrednosti cenila. Visoke časti in hvale vredni predsednik, gosp. Terpine je posodil po tem téh 4000 gold. na to posestvo, in je pripravljen, še več na to družbino lastnino na posodo dati, če bi treba bilo.

Kér ima naša kmetijska družba polanjski postavno poterjeni rajtingi 25,268 gold. in 5 kraje. lastniga premoženja, se očitno vidi, kakó neveden je dopisnik *p*, ki pravi, de družba v premoženju na slabih nogah stoji. Maloktera družba ima toliko premoženja, kakor ravno krajnska kmetijska.

„Novice“ je prepustila družba zato vredniku in založniku, ker ni hotla po novih tiskarnih postavah 1500 gold. poročstva vložiti. „Novice“ niso družbi ne krajcarja stroškov prizadjale v vsim skupej, — pa ji tudi niso nič denarniga dobička donésle, zato, ker družba ni nikdar imela naména po Novicah obogateti. „Novice“ tudi niso bile nikdar lastnina kmetijske družbe, ampak gosp. Blaznik jih je na svojo prošnjo po priporočilu družbe v létu 1843 od vikši dvorne gosposke v last dobil proti tem, de ima kmetijska družba nalogo pri izdajanju

Novic zaupniga vrednika postaviti. Meni je izročila kmetijska družba vredništvo, ki sim ga tudirad prevzel, pa ne, kakor hudobni *p* mišli, iz denarniga dobička, ampak čisto brez plačila noter do léta 1846. V létu 1846, ko je družba previdila, kaj de dajo „Novice“ z vsimi dokladi opravičiti, mi je dovolila iz čistiga doneska Novic 300 gold. na leto; če pa nič dobička ne ostane, nimam tudi jez nič dobiti. V létu 1846 sim dobil 300 gold., v létu 1847 ne vinarja, v létu 1848 pa 79 gold. in 6 kraje. Takó je tirjala rajtinga, ker je bilo izgovorjeno, de „Novice“ se zamorejo same izplačati. Le moja prosta volja je bila, de so take imenitne doklade, kakor Vinoreja, Kemija, Divica orleanska „Novicam“ priložene bile, ki so veliko stroškov prizadjale, kateri bi bili lahko moj dobiček bili, ker je izgovorjeno bilo, de iz dohodkov „Novic“ imam jez 300 gold. dobivati. To sim dobro vedel, in vunder se nisim branil „doklad“, marveč sim slavne možé še sam naprosil, de so mi svoje dela blagovoljno in tudi brez plačila v prid in slavo naše domovine prepustili. 379 gold. in 6 kraje. je tedaj celo plačilo za vredovanje „Novic“ skozi 6 let bilo; tedaj pride na leto nekaj čez 63 gold. — plačilo, ktero ima tudi kakšin boljši hlapec! Ali ni tedej hudobno, če dopisnik od samopridnosti govori? Kot tajnik družbe pa nimam dolžnosti vredništva Novic.

V létu 1848 pa je bilo knjige in časopise natiskovati vsacimu pripušeno, ki predpisane pogodbe dopolni. Po ti svobodni postavi je tudi gosp. Blaznik ob svojo lastnino „Novic“ prišel, kér od tistiga časa je vsak opravičen, sto „Novic“ na svitlo dajati, če poročstvo plača, vrednika in tiskarja dóbi. Kaj tedaj dopisnik takó neumno laja, de je družba „Novice“ iz rok dala? Če kterimu ni prav, de jez „Novice“ na to vižo vredujem, kakor mislim, de je za naše potrebe nar bolj prav, — naj se nad tem nikar ne spodtikuje, ampak naj začne sam kakšne „Novice“ izdajati, pravico ima za to; pa ravno te pravice naj tudi meni in Blazniku ne odrekuje v létu 1850!!! Naj prevzame dopisnik *p* vredništvo kakšnih „Novic“, in kar bo skupil, naj podari kmetijski ali kakšni drugi koristni družbi; — in slava! slava! mu bo donéla po slovenskih krajnah.

Dopisnik *p* bi rad rajtingo zvedil kmetijske družbe od začetka „Novic“, gotovo zato, kér misli, de odbor krivično ravná! Hudobni nevedez bi bil pri prvem človeku lahko zvedil, de rajtingo kmetijske družbe vsako léto dva poštena možá ces. kralj. deželniga računstva pretresata in de se rajtinga vsako léto občnimu zboru predloži in po tem očitno v natis da. Nesramno je, de tak človek, ki je od noge do glave lažnik in hudobnež, in ki si ne upa svojiga iména pod to podpisati, kar piše, ampak se le pod zmišljenimi čerkami v berlogu skriva, se prederzne napadati pošteno družbo ali družbini odbor, ki vse, kar dela, dela po sklepu občnih zborov.

Na dalje očita dopisnik *p*, de si slovenski pisavci clo nič niso prizadjali, madež Krajncov izbrisati (auswetzen) ali saj pobeliti, kateri jim je bil po besedah ministra pravice izgovorjen, ko pravi, de na Krajskim je v primeri nar več ubijavcov. Kaj — prašamo dopisnika *p* — bi bili imeli slovenski pisavci storiti, de bi bili ta madež izbrisali? Ali réči, de se je minister lagal, ko je to govoril? Minister je žalibog! resnico govoril — in slovenski pisatelji niso v stanu dopernešenih dél v nedopernesene spremeniti in ubite spet k življenju obuditi! Kar je, je — Bog daj! de bi prihodnjič drugač bilo. Mi smo že tavžentkrat rékli: prave izreje otrók in sol po deželi nam manjka. V tem leží vzrok sirovosti ljudstva, ki se pa ne bo dala poprej odpraviti, dokler ne bo omíka prešinila

prešnila kervi nekterih rodov. Hočete pa ljudstvo omikati, dajte mu po lahki poti, brez velicij stroškov iz njegoviga žepa, koristne šole in preskerbite mu dobro izrejo — učite ga v njegovim maternim jeziku, ki se serca prime, brez de bi mu glave težil, — naredite z eno besedo pri nas dobre slovenske šole! Kaj pomaga vse pisanje v časopisih, ako jih ljudstvo ne bere, kér še brati ne zna? Keršanski nauk v cerkvi tudi ne more vsiga storiti, — zato je hudobno, duhovnim očitati, če ljudstvo potrebne omike nima!

Potem napade dopisnik *p* spet kmetijsko družbo, in razodene v svoji hudobii, de se je perviga zhora Ljubljanske podružnice zato takó malo udov vdeležilo, kér kmetijska družba začinja slovenska plodnica biti!! Kmetijska družba ima s kmeti in s kmetijstvom opraviti. Če hoče svoj namen popolnoma doseči, mora govoriti in pisati v tistim jeziku, ki ga vsi naši kmetovavci razumejo; če tega ne stori, je družba jalova stvar. To spoznajo vsi previdni in pošteni udje kmetijske družbe, to je očitno spoznal nadvojvoda Janez, to je pohvalilo ministerstvo kmetijstva — samo dopisnik *p* in njegova stranka očita ravno to družbi, kar je njena dolžnost. Če podružnice po deželi ne bojo v domačim jeziku se pogovarjale, ne bo prišlo veliko kmetovavcov v družbo — in podružnice ne bojo koristne. Scer pa družba nikdar ni sovražne besedice zoper nemški jezik zinila, čeravno mu — z oziram na imenovani družbini namen — prednosti pred domačim slovenskim dati ne more in ne sme.

Tudi „Südslavishe Zeitung“ ne najde milosti pred dopisnikom *p*, kateri podklada, de je naklep storila, avstrijske Slovane pod Rusa spraviti! Spet taka laž, kakor vse, kar je dosihmal še dopisnik *p* pisal. Braniteljca slovanske ravnopravnosti je, zdražena po nekim časopisu, gotovo v šali rekla, ali kakor Nemec pravi „hat sich einen Jux gemacht“ de naj, če že morajo Slovani edini pismeni jezik imeti, si izvolijo rusovski jezik za pisanje! To čertí dopisnik *p*, kakor de bi bila hotla „Südslavishe Zeitung“ nas pod Rusovski koš spraviti!! Smejali smo se zares v Ljubljani, pa le zavolj tega, de so čez ta šalni predlog jugoslavenskiga časopisa veči del vsi nemški časopisi tak hrup zagnali, kakor de bi bili obnoredi.

Z vidljivim veseljem oznani poslednjič dopisnik *p*, de bo slovensko društvo v Gorici jenjalo, čeravno je že jenjalo — in se veseli, če bi se ravno taka tudi z Ljubljanskim slovenskim društvom zgodila, ktero, kakor pravi, tudi na slabih nogah stoji. Ne vémo, ali se bo to veselje dopisniku *p* kmalo zgodilo, ali ne, — to pa vémo, de društva na Slovenskim, ki naj se neutrudljivo pečajo z omiko slovenskiga jezika in z povzdigo slovenskiga slovstva, so potrebne in koristne družbe, kakor skušnja uči. Če bomo takih domorodcov čakali, kakor je *p*, de bojo za ljudstvo kaj pisali, bomo dosegli Metuzalemovo starost! Scer pa ne vémo, kaj če *p* s tem réči: de je Ljubljana gnjezdo (Herd) Slovincov, Ljubljana je po „geografii“ središe slovenskih dežel, le škoda, de tudi scer ni. —

Naj iz vsiga tega bravci zdej sami sodijo: ali je lažnjivost ali nesramnost dopisnika *p* veči — na vsako vižo je hudobija njegova edina vodnica.

In take prijatle ima krajnska dežela, zato kér ji je Bog slovenski rod za prebivavce odločil! Taki prijatli černijo našo domovino po vunanjih časopisih. „Po govorih in delih jih boste spoznali.“

Vrednik.

Zmes.

(Čudno povračilo.) Pretečeno zimo so volkovi v nekterih krajih krajnske dežele marsikteriga pastirskiga

psa požerli, in tudi marsikako kôzo poručali. Nekimu kmetu v Cerknici je od volkov troje koz razterganih bilo; ravno tistimu kmetu je pa tudi, kar je zlo nenavadna reč, neka kôza, de bo škoda lože pozabljena, čvetero kozličkov storila.

P.

(Kovaška plača nekdej in zdej.) V létu 1336 se je opát v samostanu Maltersdorf s svojim kovačem zastran kovaškiga dela takole pogodil: Kovač je naredil za jezdiga konja tri nove z jeklam podstavljene podkve za dva vinarja; tri stare je popravil za en vinar; drugim vožnim konjem dvoje novih pojeklenih ali nepojeklenih podkev za en vinar, in tri stare popravljene tudi za en vinar. Dva ali tudi tri žeblje je dal zastonj. Kovan voz več ali menj pohabljen je popravil za štiri vinarje; dvoje novih pést je okoval za en vinar; nov voz je obkoval za štiri in dvajset vinarjev, tode — opat je mogel za vsako delo kovaču potrebno železo dati. — En vinar je mogel takrat šembrano mogočen denar biti — ali pa so nekdanji kovači le „od ljufta“ živéli.

A. Namre.

Novo slovansko časopisje.

Slavjansko društvo v Terstu je začelo pretekli mesec zopet izdajati svoj časopis, ki se imenuje „Jadranski Slavjan“ podučivni list v raznih ljudstvu koristnih rečéh. Izhaja mesečno v zvezkih 3 pôl, veljá s pošto 4 gold. za celo léto, unajnjim članovam (udam) se pošilja brez posebniga plačila, domačim se daje po 2 gold. Za vsake 3 zvezke se bo predplačilo v družbenskim staníšu jemalo.

Jugoslavenske Novíne so začele izhajati 8. dan t. m. v Zagrebu. Izhajajo vsaki dan razun nedelj in svétkov, po celi pôli. Odgovorni vrednik je gosp. Jozip Dvoranič. Predplača se za četert leta s pošto 2 gold. in 35 kraje. sr. Naročniki „Slavenskiga Juga“ dobivajo zdaj te Novíne.

Gosp. profesor Janežič v Celjovcu, zložnik popolniga ročniga slovárja, bo mesca julija tudi začel izdajati mesečin časopis v slovenskim jeziku, kteriga zapopadek bojo lepoznavske reči.

Na znanje.

gosp. pisavcam slovenskiga berila za spodnji gimnazij.

Gosp. minister úka grof Thun je poslal te dni vodju gimnazijalnih šol, gosp. Dr. Kleemanu pohvalno pismo zastran sostavljanja slovenskiga berila za spodnji gimnazij, kteriga smo se v Ljubljani podstopili. Kér to pohvalno pismo vse tiste možé po Slovenskim, ki so se tega dela tudi po deželi vdeležili, zadéva, želí gosp. vodja, de bi se jim vsim na znanje dalo; toraj povzamemo iz imenovaniga ministroviga pisma tóle: „Iz Vašiga predloga na deželniga poglavarja Krajnske kronovine 19. sveč. t. l. sim z veseljem zvedil, de Vi združeni z mnogimi učenimi pisatelji slovensko berilo za 4 klase spodnjiga gimnazija izdelujete, in nadjam se, de se bo s pomočjo izverstnih sodelavcov za gimnazijalni podúk koristno delo doveršilo. Pot, ki ste jo podvizali za urno dokončanje tega dela, popolnoma poterdim, in rad bom doveršeno berilo, če bo, kakor upam, terjatvam in potrebam gimnazijalniga poduka dostojno, v rabo slovenskim gimnazijem priporočil. Ne dvomim, de se boste po ravno tem načinu tudi za berilo zgornjiga gimnazija pripravnih pomočnikov zagotovili, de bo pridni gosp. Macun podporo v svojim začetim délu pri Vas našel.“ — To častno spoznanje gosp. ministra gré vsim pisateljem slovenskiga berila v zahvalo njih že doveršeniga dela in v spodbado prihodnjiga početja.

Vred.

Domače reči.

(*Vesela novica od Blejskiga jezera.*) „Novice“ so že veliko lepiga svetu oznanile od Blejskiga jezera, katero je slavni Prešern po pravici „podobno raja“ imenoval. Naj povedo tedaj svojim bravam bližnjim in daljnim tudi to veselo novico, da je c. k. Ljubljanski viksi poštni oskerbnik gosp. Hofman lani Blejske toplice kupil in da jih bo že mende létas v tak stan pripravil, kakor se spodobi lepimu, in od domačih in ptujih zlo obiskanemu kraju. Krajnska dežela mu bo za to hvaležna. De bi se le tudi kmalo dostojna pot proti toplicam naredila, kakor sploh cesta od Lesec naprej noter do Mlina v dober stan popravila! Narava je nar veči lepoto podélila temu kraju — naj bi se vunder tudi enkrat grozno slaba, tu in tam clo nevarna cesta popravila! Saj bo le domačim v dobiček. Nar boljši čas za Blejsko jezero pa bo še le zdej prišel, ko imamo železnico v deželi. Veliko hvalo tedaj zasluži tudi nek rodoljub, ki je dal po umetnim malarju gospodu Goldensteinu dve novi, prav lični podobi Blejskiga jezera napraviti, kateri v kamnorisu kažejo prijetni kraj z okolico, kakor ga narava na ogled postavi. Slišimo, da se boste ti lični podobi na jezeru tudi na prodaj dobile; prav bi pa bilo, da bi se ti podobi tudi na Dunaji, Pragi, Gradcu i. t. d. na ogled postavile v podoboprodavnicah, in da bi se v vunanjih časopisih kaj več pisalo od Blejskiga jezera, s katerim se zamoremo Krajnci zares ponositi.

(*V Mostah pri Komendi*) je pogorelo 6. dan t. m. 9 hiš in 13 poslopij; čeravno je bilo veliko zavarovaniga, je vunder škoda velika; posebno takim pogorelcem, ki ne zanemarijo zavarovanja, je privoštiti, da še večji pripomoč v nesreči dobijo v spoznanje spolnjene dolžnosti. Pri ti priložnosti moramo dveh potrebnih reči zavolj gasivnic (Feuerspritzen) opomniti; prvič: da naj se povsod darilo postavi za tistiga, ki svoje konje vpreže in gasivnico perpelje, da ne bo treba s težavo konj iskati za vprego gasivnic. Gasivnice so težke, zraven tega še včasih veliko ljudi prisede, in konji se morajo jahati, da hitro pridejo na mesto. Zna se primeriti, da včasih tisti gospodarji, ki svoje konje radi zastonj vprežejo, nimajo živine doma — vsak pa ni pri volji, svoje živine brez plačila vpreči, in se izgovarja, da ima Peter ali Pavel boljši ali bolj spočite konje i. t. d. Darilo bo vse to odvernilo; kdor pa noče za to plačan biti, bo podaril svoj zaslužek pogorelcem. — Druga potreba je, da se zmirej skerbí za dober stan gasivnic, da zamorejo vselej hitro na pomoč hiteti. Pri poslednjim ognju v Mostah so mogli v Kamniški gasivnici še le popred led tajati, preden je mógla na pomoč iti.

Novičar iz mnogih krajev.

Gotovo je, da novi sodnjiški uradi (sodnjiške gospóske) bojo perviga maliga serpana po vsih deželah začeli svoje opravila. — Stari zelénkasti bankovci po goldinarji, ktere smo dosihmal na 4 kose (flike) terkali, se bojo pri vsih cesarskih banknih kasah jemali še do konca tega mesca, od 1. majnika noter do zadnjiga mal. serpana pa le v Dunajski banki; pozneje jih bo zamenjevalo le vodstvo bankne denarnice na Dunaji. — Ban Jelačić bo — kakor Dunajske novice pišejo — 18. dan tega mesca Dunaj zapustil in se v Zagreb podal. — Na enkrat je v Parizu hrup postal, da se je papežu zavdalo; pa je vse gerda laž; to pa je gotovo, da sv. oče ne bojo še šli v Rim nazaj; nekteri pravijo, da bojo šli v Bolonjo, drugi govore od Jakina, tretji od Teračine. — Tudi Bavarska (Pajerska) armada se zlo previduje z orožjem; v Mona-

kovim delajo puse in sablje noč in dan — zakaj? nobeden ne vé. To pa je gotovo, da bo v Prajzovskim zboru v Erfurtu smešnjava vsaki dan večí. — Kakó se je vojaška moč naše avstrijske armade od léta 1848 povzdignila, nam kaže tudi število vikših oficirjev; v létu 1848 je bilo 5 maršalov, 31 feldcajgmajstrov, 148 feldmarsallajtnantov, 186 generalmajorjev, 293 oberstarjev, tedaj vsih vikših oficirjev skupej 653; zdaj pa je 7 maršalov, 46 feldcajgmajstrov, 195 felmaršallajtnantov, 224 generalmajorjev in 438 oberstarjev, tedaj v vsim skupej 930 vikših oficirjev. — V Londonu dela nova mašina cegel (opeko), ki naredí v 12 urah 26000 posebno dobrih ceglov, k katerimu delu se le en sam konj, 2 možá in 4 otroci potrebujejo, stroški za izdelk 26000 ceglov so le okoli 10 gold. — Na Erdeljskim je strašna goveja kuga gospodarje prisilila, tudi svojo živino zavarovati; asekuracije imajo toliko opraviti, da so komaj v stanu vsim gospodarjem vstreči. — Judje so neki od Turškiga cesarja privoljenje dobili, na gori Sion v Palestini nov tempelj sozidati, ki ima v krasóti Salomonovimu tempeljnu enak biti. V Ameriki so v ta namen več milijonov denarja nabrali, če je res. — Slavni Ivan Kukuljevič, arhivar Horvaškiga, je bil že dvakrat v Peštu in Budi nabirat v ondašnjih pisarniških shrambah take pisma, ki zadevajo horvaško deželo; do zdaj je že 70 skrinj takih pisem v Zagreb poslal.

Poravnanje.

Novice so bile s pisateljem zastran blagostanja na Krajskim gosp. Pr— v nemškem Ljubljanskim časopisu v nekterih kmetijskih rečeh navkriž. De se daljno pričkanje v domačih časopisih, kteriga se kolikor je moč vselej radi ogibamo. končá, povémo, da po od gosp. Pr— prejetnim razjasnjenju njegoviga sestavka zastran širokih ogonov smo tudi mi z njim edinih misel, ker tudi on širokih ogonov ni povsod priporočal, in njegovo mnenje ni bilo, kakor se je utegnulo misliti, starih reči za nove razglasiti, ampak jih le vnovič priporočiti.

Oglas.

Tukajšni gimnazijalni profesor gosp. Filip Rechfeld se že delj časa in od več strani obdolžuje, da je on tisti dopisnik, ki iz Ljubljane in zoper Ljubljano pod mnogoverstnimi čerkami v Graškém časopisu in Lloyd u piše.

Iz nekiga prigodka v poslednjim času se je sklepalo, da bi utegnila ta misel popolnoma verjetna biti.

De se resnica spozná, in da vse odverne, kar bi utegnilo časti vrednimu gosp. profesorju v njegovim poklicu škodljivo biti, smo dali to zadevo uradno preiskati ter oznamimo, da je gotova resnica, da gosp. Filip Rechfeld ni nikdar ne Graškemu časopisu ne Lloyd u dopisoval, in da je po zagotóvilu vredništev imenovanih časopisov gosp. Rechfeld jima popolnoma neznan.

V Ljubljani 15. aprila 1840.

Začasno vodstvo c. k. gimnazija.

Ravno to zagotóvilu nam je z lastno besedo dal gosp. prof. Rechfeld, kar v overženje krivih misel in v rešitev pošteniga iména gosp. profesorja radi sploh na znanje damo.

Vredništvo.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajni	
	13. mal. travna		14. mal. travna	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače	2	21	2	20
1 » » banaške	2	29	2	24
1 » Turšice.....	—	—	1	34
1 » Soršice.....	—	—	1	55
1 » Reži.....	1	27	1	30
1 » Ječmena.....	1	20	—	—
1 » Prosa.....	1	15	1	15
1 » Ajde.....	1	19	1	14
1 » Ovsa.....	—	57	—	56

Današnjemu listu je pridjan 16. dokladni list.